DVITAŠKĮ AR BRŪKŠNĮ RAŠYTI?

Paskutiniaisiais metais tikriausiai ne vienas jau pastebėjo, kad dokumentuose, straipsniuose, interneto tekstuose ir įvairiose kitose rašytinėse informacijose labai pamėgta vartoti brūkšnį (–), o dvitaškis (:) visai nepelnytai pamirštamas. Tad pasidomėkime, ar galima sakinyje vietoj dvitaškio rašyti brūkšnį ir kokią prasmę suteikia vienas ar kitas ženklas. Gal tai padės lengviau pasirinkti, ką reikėtų rašyti: dvitaškį ar ilgąjį brūkšnį.

Rašydami dvitaškį mes norime ką nors išvardinti, sukonkretinti, paaiškinti ar pagrįsti pateiktą informaciją. Pavyzdžiai:

Įstaiga gali atlikti šiuos darbus, bet tam reikia: tikslios informacijos, laiko ir žmogiškųjų išteklių.

Administracija nori paprašyti: iki gruodžio 1 d. būtina parengti projektus, tuomet juos suderinti su atsakingais asmenimis ir pateikti sekretoriatui.

Dvitaškį galima rašyti ir tuomet, kai norima pasakyti tai, kas leido padaryti išvadą. Pavyzdžiai:

Išvada aiški: šį projektą būtina pataisyti.

Supratome: mūsų įstaiga pasirinko netinkamus sprendimus.

Visuomet tinka prieš antrąją sakinio dalį rašyti dvitaškį, jeigu prieš jį galėtų būti žodžiai „būtent“, „tai yra“, „štai ką“, „štai ko“ ir pan. Dvitaškiu tarsi pasakoma, ką tiksliai rašantysis turi omenyje. Pavyzdžiai:

Seniūnija turi vieną išeitį: sutvarkyti dokumentus.

Komitetas ilgai svarstė: patvirtinti projektą ar atiduoti rengėjui taisyti.

O jeigu prieš ženklą tiktų žodžiai „ir štai“, „dėl to“, „todėl“ – dažniausiai būtų rašomas brūkšnys, kad būtų išryškintas rezultatas. Pavyzdžiai:

Jis daug mokėsi – puikiai išlaikė visus egzaminus.

Vėlavo autobusas – mokiniai nespėjo į pirmąją pamoką.

Ilguoju brūkšniu pateikiama išvada (pasekmė), akcentuojamas išsakytos minties išskyrimas (pabrėžimas, pasikeitimas), naujas prasminis akcentas. Tinka brūkšnį rašyti ir tuomet, kai pateikiamas apibendrinimas ar rezultatas, kylantis iš anksčiau sakinyje parašyto teksto. Pavyzdžiai:

Atminkite – ne viską galima suplanuoti ir įvykdyti.

Nuskambėjo skambutis – pamoka baigta.

Direktorius visus dokumentus ir argumentus jau išnagrinėjo ir įvertino – galima daryti išvadą, kad Jūsų pasirinktas informacijos pateikimo būdas buvo teisingas.

Bet kartais vienas ar kitas ženklas pasirenkamas dėl to, ką teksto autorius būtent nori akcentuoti. Pavyzdžiai:

Supraskite vieną dalyką: turėsite atsiskaityti (nori paaiškinti pateiktą informaciją (koks tas „dalykas“), svarbiausias sakinio žodis yra „dalykas“).

Supraskite vieną dalyką – turėsite atsiskaityti (čia labiau būtų išskiriama išvada, intonacijos požiūriu akcentuojamas žodis „turėsite“).

Kartais vietoj dvitaškio brūkšnys pasirenkamas tam, kad nebūtų labai formalu, o išryškėtų prasmės akcentas, svarba (*Savivaldybės tikslas: padėti bendruomenei, Savivaldybės tikslas – padėti bendruomenei* – abu sakiniai yra geri).

Taigi, vienu ženklu kartais galima pakeisti kitą (dažniausiai brūkšniu dvitaškį), tačiau tuomet sakiniui suteikiama kitokia prasmė. Brūkšnys neturėtų būti nuolatinis dvitaškio pakaitalas ir vartotinas tuomet, kai jis visiškai motyvuojamas sakinio prasmės akcentavimu, intonacija ir struktūra.

Apibendrinimas. Ne visada galima nustatyti ir teigti, kad pasirinktas variantas yra teisingas ar klaidingas. Brūkšnio ar dvitaškio pasirinkimas priklauso nuo sakinio prasmės, akcentuojamų pagrindinių žodžių. Mums geriausia vadovautis tokia logika: jeigu norime akcentuoti išsakytos minties apibendrinimą ar išvadą, sukurti prasminę pauzę, geriau rašykime brūkšnį, o jeigu mums svarbu tik paaiškinimas, konkretizavimas ar tiesiog išvados praplėtimas – dažniausiai tiks dvitaškis.

Dokumentų ir viešųjų ryšių skyriaus vyr. specialistas Antanas Gvildys